

מיזם ההתנדבות הישראלי הבין מגזרי

פורום מחקר, ידע ומדידה, מפגש 4 - 03.04.14

סיכום מפגש פורום

השתתפו:

פרופ' ליאת קוליק - יו"ר הפורום
ליאורה ארנון- רכזת הפורום
משה גרומב- עמותת זינוק לדרך חדשה
ד"ר אהרן יורק- אוניברסיטת אריאל
ד"ר גלית ינאי-ונטורה- מכללה אקדמית עמק יזרעאל
עדי כהן- שמחה לילד
ד"ר ירון סוקולוב - המרכז ללימודים אקדמיים
סיגל פרידמן-גמליאלי – פעמונים
ניב קוממי- מכון דו-עת
נורית קרקש – צ.ב.ע
דנה שריר- בית איזי שפירא
ד"ר עוזי ששון - אוניברסיטת בן גוריון
ד"ר אליהו בן משה- מומחה

מסמכים מצורפים:

- המצגת שהוצגה במפגש
- שאלון הלמ"ס בנושא התנדבות וסיכום תוצאות הסקר לשנת 2012
- סקירת ספרות מדידה
- מאמר בנושא מדידת האפקטיביות של תכנית התנדבות

סוגיות שנדונו:

פתיחה

- המפגש נפתח בברכות של פרופ' ליאת קוליק, יושבת ראש הפורום, שהודתה למשתתפים שהגיעו ועדכנה בישיבת הוועד המנהל של המיזם, שהתקיימה בחודש מרץ.
- פרופ' קוליק הציגה את המומחה שהצטרף לדיון הפורום- ד"ר אליהו בן משה, דמוגרף, לשעבר סמנכ"ל הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ומרצה כיום באוניברסיטה העברית ובמכללה למנהל.
- נערך סבב היכרות נוסף בין משתתפי/ות הפורום, לטובת המצטרפים החדשים.
- הוצגה מטרת המפגש בהמשך להשגים שהושגו במפגשים הקודמים: יש בידי הפורום שני מסמכים המתארים את מטרות המשנה ודרכי הפעולה בשתי מטרות מתוך שלוש מטרות הפורום: ידע ומחקר. מפגש זה מתמקד כולו במדידה.

- הוצגו בשנית מטרות הפורום בנושא המדידה:
 1. פיתוח שיטת מדידה אחידה בת השוואה פשוטה ומוסכמת על מנת להעריך את תחום ההתנדבות בישראל
 2. פיתוח כלים למדידת השפעה רב מימדית של ההתנדבות
 3. פיתוח מנגנונים למדידת איכות ניהול ההתנדבות
 4. פיתוח מנגנונים לעידוד ארגונים למדוד את עצמם
- פרופ' ליאת קוליק הבהירה את מטרת הדיון בנושא המדידה: במהלך ישיבת הוועד המנהל של המיזם קיבלנו אור ירוק להמליץ על שיטת מדידה אפקטיבית ומקצועית, ללא תלות במדידה הנעשית כיום. כמו כן, התבקשנו לוודא כי אנו מגדירים מדידה שהיא ברת השוואה הן פנימה והן מבחינה בינלאומית וכן, מדידה שמספקת התייחסות למגוון התרבויות בחברה הישראלית.

סקירה בנושא מדידת היקפי וטבע ההתנדבות- בהקשר של המטרה הראשונה.

במפגש הוצגה סקירה לגבי מודלים ושיטות למדידת היקפי ההתנדבות בישראל ובעולם.

ישנן שאלות רבות שעולות בהקשר של מדידת ההתנדבות:

- תדירות המדידה- באיזו תדירות ברצוננו למדוד?
- הגוף המודד- מיהו הגוף המתאים ביותר לביצוע המדידה
- אוכלוסיית המחקר- מאיזה גיל מודדים?
- שיטת המדידה:
 1. ההגדרה להתנדבות- על בסיס איזו הגדרה פועלת המדידה ומה הרציונל מאחורי החלטה זו
 2. מידת הפירוט הניתנת לשאלה אם הנך מתנדב (כלומר, האם מדגימים לנשאלים דוגמאות שונות להתנדבות, על מנת שיוכלו לזהות את פעולתם ככזאת?)
 3. עומק השאלות-לאילו היקפי מידע נרצה להגיע
 4. יכולת בדיקת השינוי על פני שנים
 5. יכולת השוואה בינלאומית

ארגון ה- ILO (International Labor Organization), הגדיר מספר קריטריונים הכרחיים לעיצוב מודל למדידת התנדבות:

- **השוואתיות** – היכולת להשוות בין הנתונים. הפיתוח של עקרונות וגישות המאפשרות "לתפוס" את אותה התופעה באותה הדרך במקומות שונים, בחברות שונות, בתרבויות שונות.
- **ישימות**- חשוב לעצב גישת מדידה שניתן יהיה ליישם באזורים, תרבויות, נורמות ושפות שונות.
- **שיקולי עלות-תועלת**- חסם פוטנציאלי משמעותי לשימוש בסקרים הוא העלות. לכן שיקולי עלות תועלת חייבים להילקח בחשבון בעיצוב הגישה למדידת ההתנדבות.
- **אפקטיביות**- במטרה שלא להעמיס ולהגדיל את הסיכוי לזכות לשיתוף הפעולה של הנבדקים, יש למקסם את המידע שנאסף, תוך שימוש במינימום של שאלות ותוך ווידוא כי כל טווח היעדים שהוצבו מכוסה על ידי שאלות בהתאם.
- **מהימנות**- הגישה הנבחרת למדידת ההתנדבות חייבת להיות מסוגלת לייצר תוצאות מהימנות. הדבר מצריך פלטפורמה שמספקת כיסוי מספק לאוכלוסייה ומהימנות טכנית סולידית. מכיוון שהתנדבות יכולה להתבצע בסביבות מגוונות, כולל סביבות בלתי פורמאליות, ישנה עדיפויות, למשל, לקיום סקרים של

פרטים ולא של ארגונים- כי אלה יהיו מהימנים יותר בשיקוף הטווח המלא של התופעה.

הוצגה **שיטת המדידה של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה-הסקר החברתי** ובתוכו שאלון ההתנדבות. ההצגה כללה התייחסות לשיטת ואוכלוסיית המחקר וכן את השאלות הנשאלות על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. כמו כן, הוצגו תוצאות הסקר לשנת 2012. (מצ"ב לסיכום זה).

דיון הפורום

- הפורום מבקש לבחון האם המדידה כפי שהיא מתבצעת כיום, היא די מקיפה והאם היא תואמת את הסטנדרטים הבינלאומיים ומאפשרת השוואה בינלאומית.
- ד"ר אליהו בן משה, מומחה, הבהיר כי: הסקר בנושא ההתנדבות שהוא חלק מהסקר החברתי, נעשה בראיה כוללת, יש נושאים רבים שמכוסים בסקר החברתי אבל לא תמיד היו פורומים מומחים שיכולים ליעץ בנושא, כך שהשאלות נוסחו ללא מומחי תוכן לתחום ההתנדבות. יש חשיבות לכך שהפורום יספק המלצות ללשכה המרכזית לסטטיסטיקה בנוגע לשאלות שניתן להוסיף ו/או לעדכן.
- יש חשיבות להתאמת השאלות למציאות של היום מבחינת ההתנדבות- לוודא שהשאלון מותאם לסגנונות ולהגדרות החדשים של ההתנדבות.
- הפורום העלה מספר נקודות שחשוב להתייחס אליהן בבואנו לבחון את הסקר החברתי:
 - o גיל אוכלוסיית המחקר- בעולם מודדים מגיל 15 ואילו הסקר החברתי מתחיל מגיל 20. עובדה זו פוגעת ביכולת ההשוואה הבינלאומית
 - o מספר שעות ההתנדבות- בסקר החברתי קיימת הגבלה של שעות בעולם גם פחות משעה נסקר.
 - o מידת ההתאמה של ההגדרה להתנדבות והשאלה בעקבותיה למגוון תרבויות- בשאלה הראשונה של הסקר מוגדר: "לא כולל עזרה לבן משפחה" ואילו בחברה הערבית, התנדבות רבה מתקיימת במשפחה המורחבת. חשוב להתאים את השאלון לסגנונות התנדבות שקיימים בתרבויות מגוונות.
 - o חשיבות ההגדרה של התנדבות "באופן פרטי"- יש לתת את הדעת לפעילות חברתית ועשייה קהילתית. יש לעדכן את הפירוט הנלווה להתנדבות באופן פרטי ולכלול, למשל, גמ"חים.

המשך הסקירה-

- הוצג המדריך למדידת ההתנדבות של ה- ILO (מצ"ב). מסמך זה נכתב בשיתוף פעולה עם המרכז לחקר החברה האזרחית באוניברסיטת ג'ון הופקינס, לבקשת האו"ם. מטרת המסמך היא לייצר קרקע למדידה שיטתית בינלאומית בתחום ההתנדבות. המדריך מהווה כלי עבודה פרקטי שמטרתו לסייע לגורמי הערכה וסטטיסטיקה בכל רחבי העולם לעקוב אחר מידת, סוג וערכה הכלכלי של פעולת ההתנדבות במדינותיהם שלהם ולספק שיטת מדידה אחידה בעלת יכולת השוואה בינלאומית.
- הוצגה ההגדרה להתנדבות, כפי שמופיעה במדריך ה-ILO:

"**עבודה** הנעשית ללא תשלום ושאינה בכפייה: תרומת זמן ללא קבלת תשלום לטובת פעילויות שמבוצעות במסגרת ארגון או ישירות עבור אחרים שאינם חלק ממשק הבית של המתנדב."
- הגישה המומלצת על פי מדריך זה הינה לצרף שאלות העוסקות בהתנדבות לסקרי כח אדם שמתבצעים על בסיס תקופתי כמעט בכל מדינה.
- הוצג המודול למדידה לפי ה-ILO. המודול מפורט במצגת המצורפת לסיכום זה.

אליהו בן משה, מומחה, הבהיר:

- יש לשים לב שהמילה התנדבות לא מופיעה במודול. ההגדרה היא "עבודה ללא שכר" כדי שהם יוכלו אח"כ לעבד את המידע ולהחליט מהי התנדבות ומה לא. הדבר נובע מכך, בין השאר, שמדובר בסקר כח אדם, שמתייחס לעבודה- בשכר ושלא בשכר.
- האוריינטציה של סקר כח אדם היא כלכלנית ולאחרונה החלו לחלחל פנימה הנושאים החברתיים.
- ההצעה הזו של ארגון ה-ILO להכניס שאלות על התנדבות בתוך סקרי כוח אדם היא מאוד מרחיקת לכת.
- הסקר החברתי הוא סקר שנתי שאוכלוסיות המחקר בו מונה 7000 נפשות בשנה. לעומת זאת בסקר כוח אדם אוכלוסיית המחקר היא 80 אלף בתי אב. יהיה מורכב מאד להכניס 10-15 שאלות לסקר כוח אדם, אך יש לשאוף לעשות זאת, גם אם יהיה מדובר במספר שאלות מצומצם יותר, הדבר יספק את המדד הטוב ביותר.
- פרדוקסלית קל יותר להכניס שאלות לסקר החברתי מאשר לסקר כוח אדם. עם זאת, העובדה כי ה-ILO (שהוא הגוף המנחה בתחום) ממליץ להכניס את המודול של התנדבות, היא בעלת משמעות ומשקל והדבר עשוי להקל על התהליך.
- נתוני ה-OECD מתמקדים בסקר גאלופ, שהגדרותיו להתנדבות הן שונות ובסקרי שעות פנאי, שלא נערכים בישראל.

דיון הפורום

- הפורום הגדיר כי קיימת חשיבות רבה לקביעת מטרות המדידה ולהתאים את השאלות למטרות שנקבעו
- הפורום ממליץ כי המדידה תאמץ הגדרה רחבה ככל הניתן של המונח התנדבות, כך שתכלול כמה שיותר פעילויות.
- הפורום ממליץ להבחין בין שלושה סוגי מדידה- שלכל אחד מהם ניתן לפתח כלי מדידה אחר:
 - o מדידה שתאפשר השוואה פנימית
 - o מדידה שתאפשר השוואה בינלאומית
 - o מדידת עומק- שאינה חייבת לשמור על יכולת השוואתית על פני שנים או להיות מותאמת למדינות אחרות.
- על אף המגבלות, הפורום ממליץ כי המדידה של שני התחומים הראשונים (השוואה פנימית ובינלאומית) תתבצע על ידי הגוף הממלכתי המקובל, דבר שיאפשר מדידה עקבית, לאורך זמן, ברת קיימא.
- במקביל, מציע הפורום כי במידה ויוקם גוף גג להתנדבות בעקבות המיזם, גוף זה יוביל סקר נוסף, באמצעות חברת סקרים, שיאפשר הרחבת שסקר הלמ"ס אינו מספק, אחת לשלוש שנים.
- בנוגע לסקר החברתי:
 - o הפורום מבקש להבהיר, כי שינוי בשאלון הסקר החברתי, משמעותו שינוי ביכולת ההשוואה הקיימת מאז 2002. לכן, יש לשאוף לא לעשות שינויים מרחיקי לכת, על מנת לא לפגוע ביכולת ההשוואתיות הזו.
 - o על כן, ממליץ הפורום לבחון אפשרות, לבצע שינויים מינוריים בסקר החברתי ולהציע ללשכה המרכזית לסטטיסטיקה אחת לחמש שנים לבצע הרחבה של הסקר הבסיסי, שתספק מידע נוסף.
 - o הפורום ממליץ אף להכין רשימת פעולות שמבחינה מסורתית לא נכללות בהגדרה של התנדבות, שעשויות לסייע בהגדרה מדויקת יותר במדידה.
- בנוגע לסקר כח אדם:
 - o יש הבדל מהותי בתחומי החקירה של השאלות בסקר החברתי ובמסמך ה-ILO. הסקר החברתי בוחן מדדים חברתיים שאינם נמצאים בסקר כוח אדם שעוסק רק בנתונים דמוגרפיים של הנסקרים.
 - o הפורום מעוניין להמליץ ללשכה המרכזית לסטטיסטיקה לאמץ את מודל ה-ILO, תוך יצירת

- התאמות לחברה הישראלית.
- הפורום מעוניין שבמקביל לשיפורים בסקר החברתי של הלמ"ס, יפעל המיזם להכנסת שאלון על התנדבות לסקר כח אדם.

סקירה בנושא מדידת האימפקט של ההתנדבות- בהקשר של המטרה השניה.

- נושא הערכת האימפקט הוא נושא מאד מדובר בקהילייה המקצועית של תחום ההתנדבות כיום.
- אחת הסיבות לשיח הרב בנושא, היא הקושי בהגדרת מוקל גנרי למדידת האימפקט
- לאחרונה התקיימו לא מעט מחקרים ספציפיים שביקשו לבחון את השפעה/האימפקט של פעולת ההתנדבות
- השיח מכון ארגונים לאימוץ המודל הלוגי- שדן בחשיבה תוצאתית. לא די בחשיבה על תשומות ותפוקות, אלא התמקדות בתוצאות והשפעה.
- הוצגו לפורום שני מודלים עיקריים של מדידת אימפקט:
 - The Volunteering Impact Assessment Toolkit. ערכת כלים זו פותחה בשנת 2004 על ידי ה-Institute of Volunteering Research בבריטניה ובשיתוף בית הספר לכלכלה בלונדון ושתי אוניברסיטאות בריטיות. ערכת הכלים מציגה אסופת מתודות וכלים שיכולים לסייע לארגון למדוד ולהעריך את השפעות ההתנדבות שנעשית במסגרתו.
 - הערכה מכילה הוראות ברורות לגבי הדרכים בהן יש לבצע את הערכת האימפקט בארגון המשלב מתנדבים במסגרתו אך גם מכיל מערך כלים שלם באמצעותו ניתן לבצע הערכה זו. ניתן לבחור בכלים שונים מתוך הערכה ולהתאימם בקלות לצרכים הספציפיים של כל ארגון וארגון. כלים אלה כוללים:
 - שאלונים למתנדבים, צוות שכיר, מוטבים ותושבים מקומיים
 - מדריכים להנחיית קבוצות מיקוד
 - טופסי הערכה ובקרה
 - דפי יומן לתיעוד של המתנדבים
- ערכת הכלים בוחנת את ההשפעה על כלל המוטבים- הדרכים העיקריות בהן כל אחד מקהילי היעד יכול להיות מושפע מהפעילות ההתנדבותית, במונחים של הון פיזי, חברתי, אנושי, כלכלי ותרבותי. (ראו הרחבה במצגת ובסקירה).
- הערכה מספקת case studies של ארגונים שהשתמשו בערכה.
- מודל מחקרי אורך: בדיקת השפעת ההתנדבות לאורך שנים, בעיקר על המתנדבים עצמם. בבריטניה מתקיים כיום מחקר שבוחן את השפעת ההתנדבות על בני נוער מתנדבים- בהקשר של שילוב בתעסוקה בעתיד.

דיון הפורום

- הפורום מבקש לבחון מהן התשתיות שיש לפתח על מנת לעודד את מדידת האימפקט.
- יש לקחת בחשבון כי תחום מדידת האימפקט, מצוי גם תחת תחום המחקר של פורום זה.
- הפורום מעוניין לפתח מודל דומה למודל הבריטי- לפתח מגוון של כלים למדידת אימפקט ולהנגיש כלים אלה לארגונים המעוניינים למדוד את האימפקט של פעולת ההתנדבות, תוך הצעה למתן ליווי ותמיכה בתהליך.
- לשם כך, יש לבחון את המודל הבריטי ואת מידת התאמתו לישראל, במקביל, יש לבצע עבודת עומק בניסוח ההגדרות השונות הנכללות תחת כל אחד מסוגי ההון.
- מודל שכזה, על פי הפורום, יקל מאד על ארגונים המעוניינים למדוד את האימפקט אך לא נגשים למשימה, מפאת המשאבים הנדרשים.

- הפורום אף מבקש לבחון לעומק, מהם הגורמים שיתרמו להנעת הארגונים לקדם את המדידה ולעשות שימוש בכלים אלו. יש לבחון תמריצים אפשריים.
- הפורום מבקש לקיים דיון בתחום הסטנדרטיזציה לניהול התנדבות בארגונים ולבחון האם תהליך זה עשוי לתרום להנעת הארגונים למדידה. הדיון יתקיים במפגש הבא.
- כמו כן, ממליץ הפורום להגדיר סוגיות ונושאים מרכזיים שחשוב לבחון ברמה הלאומית או האקדמית ולהציע מודלים למדידת אימפקט גם בנושאים אלה, ולא רק ברמה הארגונית.
- צוות מדידה לקח על עצמו להגדיר את היעדים ודרכי הפעולה של תחום זה, בהתאם לדיון והחלטות הפורום. המסמך המוכן ישלח לחברי הפורום לתגובה.

לסיכום-

הוצג המתווה להמשך פעילות הפורום:

ב-24 יתקיים מפגש ברמת גן, בין השעות 09:30-14:00, אשר יוקדש לסיכום הדיון בנושא המדידה ולדיון בנושא התכנית האסטרטגית של הפורום.

ב-7 יתקיים כנס הפורום הארצי של המיזם- כנס שיתוף ציבור לקבלת תגובת הציבור לתכניות האסטרטגיות של הפורומים.

לאחר הכנס יתקיים מפגש נוסף לתיקון התכנית, בהתאם לתגובות שיתקבלו, תעדוף והתחלת עבודה על תכנית העבודה של הפורום. בשלב תכנית העבודה ויישומה, תדירות מפגשי הפורום תרד.

תוצרי המפגש:

- היכרות נוספת בין המשתתפים/ות.
- המלצות הפורום בנוגע למדידת הטבע והיקפי ההתנדבות.
- המלצות הפורום בנוגע למדידת אימפקט.
- המשך משימות תת הוועדות ליצירת דרכי פעולה לתחום המדידה.
- קביעת המתווה להמשך פעילות הפורום.